

N.P. Atayeva
UrDU "Geografiya" kafedrası o'qituvchisi
M.J. Shomurodov
UrDU "Geografiya" yo'nalishi 3-bosqich talabasi
Urganch sh. O'zbekiston

**XORAZM VILOYATI QISHLOQ JOYLARIDA TURIZM
INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHNING HUDUDIIY
XUSUSIYATLARI (XIVA TUMANI MISOLIDA)**

Annotatsiya: Mazkur maqolada Xorazm viloyati, xususan Xiva tumani misolida qishloq joylarda turizm infratuzilmasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlari tahlil qilinadi. Turizm infratuzilmasining hozirgi holati, rivojlanish omillari, mavjud muammolar va istiqbolli yo'nalishlar aniqlanadi. Tadqiqot natijasida Xiva tumanining qishloq joylarida turizm infratuzilmasi elementlari notekis joylashgani, transport, aloqa va mehmondo'stlik xizmatlarida hududiy tafovutlar mavjudligi aniqlangan.

Kalit so'zlar: Turizm infratuzilmasi, qishloq turizmi, hududiy rivojlanish, Xiva tumani, xizmat ko'rsatish, agroturizm, klasterlash.

Н.П. Атаева
Преподаватель кафедры «География» УрГУ
М.Ж. Шомуродов
Студент 3-го курса направления «География» УрГУ
г. Ургенч, Узбекистан

**ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОЙ
ИНФРАСТРУКТУРЫ В СЕЛЬСКИХ РАЙОНАХ ХОРЕЗМСКОЙ
ОБЛАСТИ (НА ПРИМЕРЕ ХИВИНСКОГО РАЙОНА)**

Аннотация: В данной статье анализируются территориальные особенности развития туристической инфраструктуры в сельских районах Хорезмской области, в частности на примере Хивинского района. Определяются современное состояние туристической инфраструктуры, факторы развития, существующие проблемы и перспективные направления. В результате исследования выявлено неравномерное размещение элементов туристической инфраструктуры в сельских населённых пунктах Хивинского района, а также наличие территориальных различий в транспортных, коммуникационных и гостиничных услугах.

Ключевые слова: туристическая инфраструктура, сельский туризм, территориальное развитие, Хивинский район, сфера услуг, агротуризм, кластеризация.

N.P. Atayeva
Teacher, Department of Geography, Urgench State University
M.J. Shomurodov
3rd-course student Geography, Urgench State University
Urgench, Uzbekistan

**TERRITORIAL FEATURES OF THE DEVELOPMENT OF TOURISM
INFRASTRUCTURE IN RURAL AREAS OF KHOREZM REGION
(A CASE STUDY OF KHIVA DISTRICT)**

Abstract: *This article analyzes the territorial features of the development of tourism infrastructure in the rural areas of the Khorezm region, specifically using the Khiva district as a case study. The current state of tourism infrastructure, development factors, existing problems, and promising directions are identified. The study revealed an uneven distribution of tourism infrastructure elements in the rural settlements of the Khiva district, as well as territorial disparities in transportation, communication, and hospitality services.*

Keywords: *tourism infrastructure, rural tourism, territorial development, Khiva district, service sector, agritourism, clustering.*

So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida turizm sohasini milliy iqtisodiyotning strategik tarmog‘iga aylantirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Ayniqsa, qishloq joylarda turizmni rivojlantirish orqali yangi ish o‘rinlari yaratish, mahalliy aholi daromadini oshirish va infratuzilma sifatini yaxshilash davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylangan. Xorazm viloyati, xususan Xiva tumani o‘zining boy tarixiy-madaniy merosi, milliy urf-odatlari va tabiiy resurslari bilan ajralib turadi. Shu bilan birga, bu hududda qishloq joylarda turizm infratuzilmasining yetarlicha rivojlanmaganligi, xizmatlar sifati va miqdorining pastligi soha salohiyatini to‘liq ishga solishga to‘sqinlik qilmoqda. Shu sababli, Xiva tumani misolida qishloq joylarda turizm infratuzilmasini rivojlantirishning hududiy xususiyatlarini o‘rganish ilmiy va amaliy jihatdan dolzarb hisoblanadi.

Qishloq turizmi — bu shahar tashqarisidagi tabiiy va madaniy muhitda, mahalliy aholi hayot tarzi bilan tanishish, dehqonchilik va xalq hunarmandchiligi jarayonlarida ishtirok etishga asoslangan turizm turi hisoblanadi.

Turizm infratuzilmasi deganda esa turistlarning qulay harakati, yashashi, ovqatlanishi va dam olishini ta‘minlovchi moddiy-texnik, transport, axborot va ijtimoiy xizmatlar majmuasi tushuniladi.

Qishloq joylarda turizm infratuzilmasini rivojlantirish quyidagi asosiy yo‘nalishlarni o‘z ichiga oladi:

- Transport va yo‘l tarmoqlarini yaxshilash;
- Mehmondo‘stlik va xizmat ko‘rsatish obyektlarini ko‘paytirish;
- Telekommunikatsiya va internet xizmatlarini kengaytirish;
- Ekoturizm, agroturizm, etnoturizm uchun zarur sharoit yaratish.

Xiva tumani Xorazm viloyatining janubi-gʻarbiy qismida joylashgan boʻlib, tarixiy Xiva shahri bilan bevosita tutashgan. Aholi soni 170 ming nafardan ortiq, shundan qariyb 65 foizi qishloq joylarda istiqomat qiladi. Tuman iqtisodiyoti asosan dehqonchilik, bogʻdorchilik, hunarmandchilik va xizmat koʻrsatish tarmoqlariga tayanadi.

Soʻnggi yillarda Xiva shahri atrofiga yaqin joylarda turizm obyektlari soni oshayotgan boʻlsada, chekka qishloqlarda infratuzilma sust rivojlangan. Tadqiqot natijalariga koʻra, Xiva tumanidagi turizm infratuzilmasining asosiy elementlari quyidagicha tasniflanadi:

1-jadval

Infratuzilma	Mavjud holat	Muammolar
Transport	Asosiy yoʻllar qoplamasi qoniqarli	Chekka qishloqlarda asfalt yoʻllar yoʻq
Mehmondoʻstlik	20 dan ortiq mehmonxona, homestaylar mavjud	Aksariyati litsenziyasiz, sanitariya sharoiti yetarli emas
Aloqa va internet	Mobil aloqa turlari mavjud, ammo tezligi past	Koʻplab qishloqlarda internet sifati juda past
Oziq- ovqat xizmatlari	Tuman markazlarida yaxshi, ammo qishloqlarda yetishmaydi	Restoran va kafe tarmogʻi cheklangan

Jadval mualliflar tomonidan tuzilgan

Bu holat shuni koʻrsatadiki, infratuzilma asosan markaziy hududlarda toʻplangan, qishloq joylarda esa xizmat koʻrsatishning hududiy tafovuti keskin. Xiva tumanida turizm infratuzilmasini hududiy jihatdan rivojlantirish quyidagi yoʻnalishlarda amalga oshirilishi mumkin:

- Transport infratuzilmasini yaxshilash: Qishloqlarni Xiva shahri bilan bogʻlovchi yoʻllarni taʼmirlash, turistlar uchun yoʻl koʻrsatkichlari oʻrnatish.
- Oilaviy mehmon uylari tarmogʻini kengaytirish: Qishloq aholisiga imtiyozli kreditlar ajratish orqali homestay tizimini joriy etish.
- Axborot infratuzilmasini raqamlashtirish: “Xiva Rural Tourism Map” kabi raqamli platforma yaratish.

- Klaster yondashuvi: Xiva–Qo‘shko‘pir–Bog‘ot yo‘nalishida agroturizm klasteri tashkil etish.
- Mahalliy kadrlarni tayyorlash: Aholini xizmat madaniyati, til va marketing bo‘yicha o‘qitish.

Bu chora-tadbirlar orqali qishloq infratuzilmasining sifatini oshirish, turistik oqimni kengaytirish va barqaror bandlikni ta‘minlash mumkin. Xiva tumani qishloq joylarida turizm infratuzilmasini rivojlantirish, bir tomondan, hududiy iqtisodiy faollikni oshiradi, ikkinchi tomondan, milliy merosni asrab-avaylash va mahalliy aholining turmush darajasini yaxshilashga xizmat qiladi. Hududiy yondashuv asosida ishlab chiqilgan infratuzilma siyosati Xorazm viloyatining barqaror turizm rivojlanishida muhim omil bo‘lib xizmat qiladi.

Xiva tumani misolida olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, qishloq joylarda turizm infratuzilmasini rivojlantirish Xorazm viloyatining ijtimoiy-Xiva tumanida turizm infratuzilmasini rivojlantirish masalasi faqatgina sayyohlik faoliyatini kengaytirish emas, balki butun hududning iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy hayotini jonlantirish bilan bevosita bog‘liqdir. Qishloq joylarda turizmni rivojlantirish orqali aholining daromad manbalari ko‘payadi, yoshlar uchun yangi ish o‘rinlari yaratiladi va mahalliy hunarmandchilik, dehqonchilik, gastronomiya singari milliy an‘analar qayta tiklanadi.

Xiva tumanida turizm infratuzilmasi hali to‘liq shakllanmagan bo‘lsa-da, so‘nggi yillarda bir qancha ijobiy o‘zgarishlar kuzatilmoqda. Jumladan, yo‘l-transport tizimi yangilanmoqda, qishloqlarda mehmon uylari tashkil qilinmoqda, hamda mahalliy aholi turizm sohasida tadbirkorlikni o‘rganishga bo‘lgan qiziqish bildirayotgani kuzatilmoqda. Bu jarayon, avvalo, davlat tomonidan yaratilayotgan imkoniyatlar, xususiyl sektorning kirib kelishi va xalqaro tashkilotlarning loyihalar bilan ko‘mak berishi natijasidir.

Hududiy nuqtai nazardan qaraganda, Xiva tumanida turizm infratuzilmasini rivojlantirishda tabiiy va ijtimoiy-geografik omillar hal qiluvchi ahamiyatga ega. Tumanning qulay geografik joylashuvi, qadimiy tarixiy markaz – Ichan qal’a

majmuasiga yaqinligi, shuningdek, atrofdagi qishloqlarning o'ziga xos me'moriy uslublari va an'anaviy turmush tarzini saqlab qolganligi turizm uchun katta afzallik yaratadi. Shunday qishloqlarda mehmon uylari, ekofarmaturlar, agroturizm maskanlari, hunarmandchilik markazlari tashkil etish orqali hududning iqtisodiy salohiyatini yanada oshirish mumkin.

Qishloq turizmining rivojlanishi nafaqat iqtisodiy foyda keltiradi, balki ijtimoiy jihatdan ham ahamiyatlidir. Bu jarayon orqali yoshlar o'z yurtida ish topadi, ayollar oilaviy tadbirkorlikda faol ishtirok etadi, hududlarda madaniy almashinuv kuchayadi. Shuningdek, mahalliy aholi turizm orqali xorijiy tillarni o'rganish, xizmat ko'rsatish madaniyatini oshirish hamda o'z tarixini targ'ib etish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Turizm infratuzilmasining rivoji uchun eng asosiy omillar – bu yo'llar, aloqa tarmoqlari, elektr va suv ta'minoti, internet tarmog'ining kengaytirilishi, toza energiya manbalari va ekologik muhitni muhofaza qilishdir. Shuning uchun Xiva tumanida kelgusida barqaror turizmni yo'lga qo'yish uchun ekologik xavfsiz, barqaror infratuzilma konsepsiyasini ishlab chiqish zarur. Shu orqali turizm faqat qisqa muddatli foyda emas, balki uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlik manbaiga aylanadi. Shu bilan birga, Xiva tumanida turizm infratuzilmasini rivojlantirishda mahalliy boshqaruv organlari, xususiy sektor, oliy ta'lim muassasalari va aholining o'zaro hamkorligi muhim rol o'ynaydi. Universitetlar huzurida turizm bo'yicha o'quv kurslarini tashkil etish, talabalar amaliyotini qishloq turizmi obyektlarida o'tkazish, shuningdek, raqamli marketing va reklama tizimlarini yo'lga qo'yish bu jarayonni tezlashtiradi. Xiva tumanining qishloq joylarida turizm infratuzilmasini rivojlantirish jarayoni hududning geografik o'rni, tabiiy resurslari va aholi turmush tarziga bevosita bog'liqdir. So'nggi yillarda ushbu hududda qishloq turizmi, agroturizm va etnoturizm yo'nalishlariga bo'lgan talab ortib bormoqda. Bu esa infratuzilmani yanada takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi. Eng muhimi, qishloq joylarda turizmni rivojlantirish orqali yangi ish o'rinlari yaratish, mahalliy

aholini bandlik bilan ta'minlash va yoshlarning tashabbuskorligini oshirish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, Xiva tumani misolida qishloq joylarda turizm infratuzilmasini rivojlantirish — bu kompleks yondashuvni talab qiluvchi strategik jarayondir. Unda tabiiy resurslar, tarixiy-madaniy meros, mahalliy aholi faolligi va davlat qo'llab-quvvatlovi uyg'unlashganda, Xorazm viloyati nafaqat O'zbekiston, balki Markaziy Osiyoda qishloq turizmi bo'yicha ilg'or hududlardan biriga aylanishi mumkin. mahalliy aholining bandligi oshadi, milliy qadriyatlar saqlanadi va yangi xizmat tarmoqlari shakllanadi. Infratuzilmani modernizatsiya qilish, yo'l va kommunikatsiya tizimlarini yaxshilash, mehmon uylari tarmog'ini kengaytirish hamda ekologik toza energiya manbalarini joriy etish bu jarayonning barqarorligini ta'minlaydi. Shunday qilib, Xiva tumanida qishloq joylarda turizm infratuzilmasini kompleks rivojlantirish nafaqat viloyat, balki butun mamlakat turizm salohiyatini oshirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Turizm sohasini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-5611-son qarori, 2024-yil.
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. Xorazm viloyati statistik to'plami, 2024-yil.
3. F.A. Abdullayev, S.B. Shamurotov, "Xorazm viloyatida turistik xizmatlarni rivojlantirish imkoniyatlari" CENTRAL ASIAN RESEARCH JOURNAL FOR INTERDISCIPLINARY STUDI
4. D.R. Sobirova "Xorazm viloyatida turizm sohasini rivojlantirishning hozirgi holati va tahlili " ЛУЧШИЕ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ